



## **Tussenrapportage Bloemendaal financieel duurzaam**

**Gemeente Bloemendaal**  
**Registratienummer : 2018002441**

Februari 2018

## Inhoudsopgave

Samenvatting .....	3
Inleiding.....	4
Stand van zaken van genomen besluiten en kaders vanuit het college/raad.....	5
Kaders/normen vanuit landelijke wetgeving.....	6
Ontwikkeling schuldniveau 2019 – 2035 met investeringen en afstoten activa ...	7
Ontwikkeling schuldniveau 2019 – 2022.....	8
Relatie schuldniveau met normen raad en landelijke normen .....	8
Relatie schuldniveau met begrotingsevenwicht/exploitatie .....	9
Inzicht in eigen Vermogen en soft controls .....	11
Conclusies.....	11
Mogelijkheden om bij te sturen door het bestuur.....	12
Bijlagen / bronnen.....	13
Bijlage 1: Uitkomsten diverse onderzoeken/rapportages .....	13
Bijlage 2: Genereren extra baten.....	14
Bijlage 3: Uitleg begrippen / termen.....	15
Bijlage 4: Bronnen .....	17

## Samenvatting

### **Uitvoering Bloemendaal financieel duurzaam op koers, maar keuzes zijn noodzakelijk**

Op 23 augustus en 3 november 2016 hebben college en raad diverse besluiten genomen in het kader van Bloemendaal duurzaam financieel houdbaar. Hierin staat centraal dat, naast een structureel en reëel begrotingsevenwicht de schuldpositie beheersbaar moet blijven.

### **Investeringsambities en verkoop activa zijn verwerkt in financiële scenario's tot 2035**

In het raadsvoorstel bij de begroting 2018 wordt de raad toegezegd dat najaar 2017/begin 2018 informatie wordt aangereikt om desgewenst activa te verkopen en keuzes te maken m.b.t. de investeringsambities. Dit kan worden meegenomen in het beleid voor de volgende raads-/collegeperiode. Om dit te ondersteunen is een financiële verkenning gemaakt tot 2035.

### **Uitvoering van met name plannen onderwijshuisvesting en rioolinvesteringen leiden tot hoge kapitaallasten**

Ongeveer € 45 tot 2035 miljoen aan onderwijshuisvesting en ongeveer € 20 miljoen aan rioolinvesteringen leiden tot hoge kapitaallasten. Rioolinvesteringen leiden tot een hoger schuldniveau en om de kapitaallasten te dekken dient de heffing rioolexploitatie kostendekkend te worden.

### **In de periode 2019 – 2022 moet ongeveer € 800.000 worden omgebogen om de exploitatie sluitend te maken.**

Omdat de baten precario op netwerken vanaf 2019 als incidenteel worden aangemerkt moet vanaf 2019 ongeveer € 800.000 worden omgebogen. Mochten de in februari 2018 bekende investeringsambities worden uitgevoerd, dan loopt het exploitatiekort indicatief op tot € 1,4 miljoen in 2025 en € 2,1 miljoen in 2030. Hierbij wordt er overigens vanuit gegaan dat rioolinvesteringen worden gedekt uit een (kostendekkende) rioolexploitatie en niet van invloed zijn op het exploitatiesaldo.

### **Ook na verkoop van activa stijgt de schuld naar meer dan € 40 miljoen**

Er is ook een scenario berekend met investeringen én verkoop van activa. Ook indien ruim € 20 miljoen aan activa wordt verkocht (aandelen Eneco, gemeentelijk woningbezit) zal de schuld bij de bekende investeringsambities stijgen tot boven de € 40 miljoen. Wanneer dit niveau wordt overschreden hangt vooral af wanneer de aandelen Eneco verkocht kunnen worden. Mocht dit niet lukken dan wordt omstreeks 2020 een schuldniveau van € 40 miljoen bereikt. Voor 2035 wordt een bandbreedte van het schuldniveau berekend tussen de € 76 en € 94 miljoen. De provincie toetst de gemeentebegroting ook op de ontwikkeling van het schuldniveau. Een schuldquote hoger dan 130% beoordeelt de provincie als risicovol, dat zou bij een schuld van ongeveer € 65 miljoen zijn.

### **Er dienen keuzes te worden gemaakt om exploitatiesaldo en schuldniveau binnen de kaders te houden**

*Gemeenteraad en provincie zien toe op een reëel sluitende begroting. Mogelijke maatregelen zijn:*

- Temporisatie of schrappen investeringen (zo worden kapitaallasten voorkomen)
- Verhogen van belastingen en andere baten
- Structureel verlagen van andere lasten

*Mogelijkheden om het schuldniveau beheersbaar te houden*

- Verkopen activa (maar dit is 'eindig' als er geen gemeentelijke eigendommen meer verkocht kunnen worden).

Vergroten van de 'vrije kasstroom':

- Verhogen van belastingen en heffingen en dit deels storten in een reserve schuldpositie
- Verlagen van de lasten om de ruimte in de exploitatie te vergroten

## Inleiding

Op 23 augustus en 3 november 2016 hebben college en raad diverse besluiten genomen in het kader van Bloemendaal duurzaam financieel houdbaar. Hierin staat centraal dat, naast een structureel en reëel begrotingsevenwicht de schuldpositie beheersbaar moet blijven.

In het raadsvoorstel bij de begroting 2018 wordt de raad toegezegd dat najaar 2017/begin 2018 informatie wordt aangereikt om activa te verkopen en keuzes te maken m.b.t. de investeringsambities. Dit kan worden meegenomen in het beleid voor de volgende raads/collegeperiode.

De belangrijkste onderzoeken/plannen zijn inmiddels afgerond zodat een integraal beeld geschetst kan worden en deze tussenrapportage gebruikt kan worden in de besluitvorming over een coalitie- en collegeakkoord 2018 – 2022.

In deze rapportage wordt achtereenvolgens ingegaan op de stand van zaken van de genomen besluiten rond de nota 'Bloemendaal duurzaam financieel houdbaar', de kaders vanuit college/raad en landelijke regelgeving en een financiële verkenning met scenario's in de periode 2019 – 2035. Vervolgens komt de relatie van de schuldontwikkeling met deze normen aan de orde en de relatie met de exploitatiebegroting. Tenslotte worden inzicht in eigen vermogen, softcontrols en de mogelijkheden om bij te sturen door het bestuur besproken.

## Stand van zaken van genomen besluiten en kaders vanuit het college/raad

Raadsbesluiten in het kader van Bloemendaal financieel duurzaam:

1. Te streven naar een bruto schuld van maximaal € 40 miljoen en een solvabiliteit van 50% (bruto schuld ongeveer € 20 miljoen);
2. Jaarlijks integraal besluiten over investeringsvoorstellen (voorstel en voorlopig besluit in kadernota 2018 / finaal besluit bij begroting);
3. Bij incidentele verkopen de opbrengsten te gebruiken om schulden af te lossen met hulp van de bestemmingsreserve 'afbouw schulden'.

Ad 1: Eind 2017 bedraagt de schuld ongeveer € 30 miljoen en valt dus binnen deze kaders. Maar gezien de investeringsambities wat betreft onder meer onderwijshuisvesting en riolering kan het schuldniveau (veel) verder op gaan lopen. Zie verder bij de paragraaf ontwikkeling schuldniveau 2019 - 2035.

Ad 2: Bij de kadernota wordt waar mogelijk een voorstel gedaan hoe om te gaan met de investeringen, finale afweging bij de begroting. Overigens zal de kadernota 2019 alleen de technische uitgangspunten geven voor de begroting 2019, de inhoudelijke kaders komen uit het coalitie- en collegeakkoord 2018 - 2022. Bij de kadernota 2020 kan weer een investeringsvoorstel worden gedaan.

Ad 3: De opbrengst van incidentele verkopen wordt conform in de bestemmingsreserve 'afbouw schulden' gestort.

Collegebesluiten in het kader van Bloemendaal financieel duurzaam:

1. Strategische vastgoedanalyse uitvoeren;
2. Te onderzoeken welke afdelingen hun uren uit de vaste formatie mogen verantwoorden op projecten;
3. Te zorgen voor actuele beheerplannen van de gemeenten;
4. Budgethouders regeling actualiseren en borgen;
5. Het college op 1 mei en 2 oktober informeren over besteding van overgehevelde budgetten.

Ad 1: Verschillende onderzoeken zijn uitgevoerd, zie bijlage 1 voor een korte schets van de uitkomsten hiervan:

- o Afstoten gemeentelijk woningbezit
- o Onderzoek afstoten overig onroerend goed
- o Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)

Ad 2: Vooralsnog zijn er voldoende projecten om € 100.000 aan baten uit projecten voor derden te ramen in de begroting.

Ad 3: De beheerplannen zijn op orde.

Ad 4: Voor het aanpassen van de budgethoudersregeling worden de ontwikkelingen in de ambtelijke samenwerking met Heemstede afgewacht.

Ad 5: Conform het advies wordt het college tweemaal per jaar geïnformeerd over de besteding van de overgehevelde budgetten.

Op 30 maart 2016 heeft de gemeenteraad wat betreft financiële kengetallen onderstaande normen vastgesteld (zie voor een uitleg/interpretatie van de kengetallen bijlage 3):

Kengetal	Score begroting 2018	Normering Raad
Netto schuldquote	Voldoende (66,56%)	Lager dan 90% (voldoende)
Solvabiliteitsratio	Matig (37,62%)	Hoger dan 50% (voldoende)
Grondexploitatie	Voldoende (0%)	Lager dan 20% (voldoende)
Structurele exploitatieruimte	Voldoende (0,51%)	Hoger dan 0% (voldoende)
Woonlasten / belastingcapaciteit	Voldoende (171,2%)	Hoger dan 105% 1)

- 1) Een score van lager dan 105% -signaleringswaarde van de provincie- is voor een gemeente met hoge OZB-waardes nagenoeg onmogelijk.

Op de norm woonlasten/belastingcapaciteit na gaat het hier om signaleringswaarden van de provincie Noord Holland. Deze zijn afkomstig uit een financiële stresstest voor gemeenten van meer dan 100.000 inwoners. Voor een goede interpretatie van de kengetallen gaat het om de onderlinge samenhang. De signaleringswaarden hebben geen wettelijke status.

## Kaders/normen vanuit landelijke wetgeving

### **De begroting is structureel en reëel in evenwicht, raad en provincie zien hierop toe:**

Gemeentewet art. 189 lid 2:

De raad ziet erop toe dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiervan kan hij afwijken indien aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht.

Gemeentewet art. 203 lid 1:

De begroting, bedoeld in artikel 189, van het eerstvolgende begrotingsjaar alsmede de daarop betrekking hebbende begrotingswijzigingen behoeven de goedkeuring van gedeputeerde staten, indien naar hun oordeel de begroting, bedoeld in artikel 189, niet structureel en reëel in evenwicht is en blijkens de meerjarenraming, bedoeld in artikel 190, niet aannemelijk is dat in de eerstvolgende jaren een structureel en reëel evenwicht tot stand zal worden gebracht. Gedeputeerde staten doen hiervan vóór de aanvang van het begrotingsjaar mededeling aan het gemeentebestuur.

### **Regelgeving ten aanzien van risicobeleid en financiële kengetallen**

Artikel 11 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten

Lid 1. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- a. de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
- b. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

Lid 2. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat ten minste:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- d. een kengetal voor de:
  - 1a°. netto schuldquote;
  - 1b°. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
  - 2°. solvabiliteitsratio;
  - 3°. grondexploitatie;
  - 4°. structurele exploitatieruimte; en
  - 5°. belastingcapaciteit.
- e. een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Lid 3. Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de wijze waarop de kengetallen, genoemd in het tweede lid, onderdeel d, door provincies en gemeenten worden vastgesteld en in de begroting en het jaarverslag worden opgenomen.

### **Er is een landelijke en lokale EMU-norm, op overschrijding van de landelijke norm zijn collectieve sancties mogelijk**

Wet houdbare overheidsfinanciën: Artikel 5. : Vaststelling individuele referentiewaarde EMU-saldo

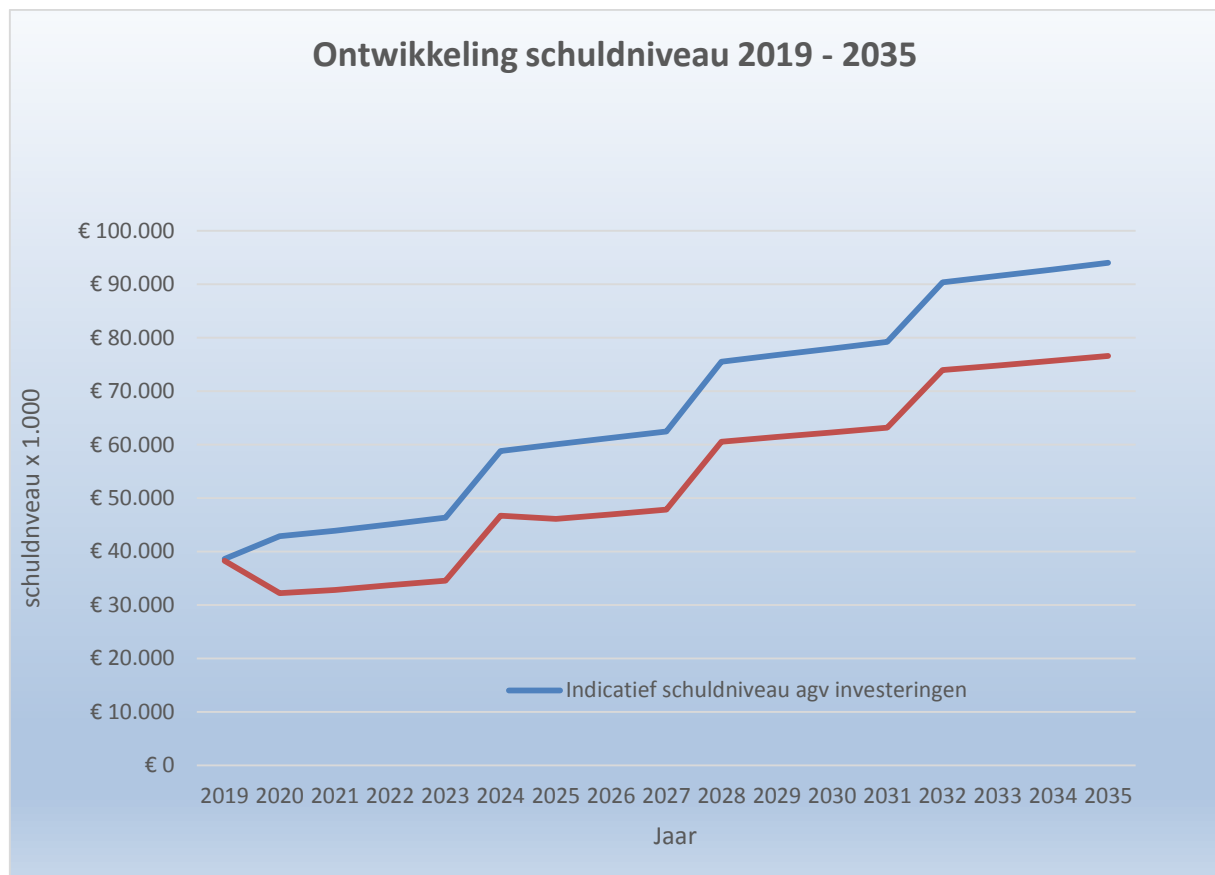
Lid 1 De individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo omvat naast het eigen aandeel, ook het aandeel in het EMU-saldo van een openbaar lichaam dat is ingesteld bij een gemeenschappelijke regeling als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen, waaraan de decentrale overheid deelneemt, voor zover dit aandeel aan de deelnemende decentrale overheid moet worden toegerekend.

Overigens is de EMU-norm voor de gemeente Bloemendaal circa € 1,5 miljoen.

## Ontwikkeling schuldniveau 2019 – 2035 met investeringen en afstoten activa

De raad is toegezegd om een integraal beeld te schetsen wat betreft de mogelijkheden om activa af te stoten en de investeringen die op de gemeente afkomen. In onderstaande grafiek is weergegeven hoe de schuld zich zou ontwikkelen op basis van de februari 2018 bekende investeringsambities. De blauwe lijn is zonder verkoop van activa, de rode lijn is inclusief het afstoten van activa. In 2035 zou het schuldniveau resp. € 94 miljoen en € 76 miljoen zijn. In de jaren 2024, 2028 en 2032 is sprake van een grote investering (dus hogere schuld) omdat de investeringen IHP niet gelijkmatig over de tijdvakken van vier jaar verdeeld zijn.

Zoals eerder aan de orde kwam heeft de raad als norm gesteld dat de schuld niet hoger mag zijn dan € 40 miljoen en bij voorkeur lager moet zijn € 20 miljoen. De norm van € 40 miljoen dreigt dus fors te worden overschreden.



De uitgangspunten van bovenstaande scenario's zijn de volgende:

Investeringen worden conform de plannen uitgevoerd:

- Het lopend investeringsprogramma 2018-2021 (2019 8 miljoen, 2020 5,8 miljoen, 2021 2,5 miljoen)
- het Integraal Huisvestingsprogramma Onderwijs (IHP) – lopend investeringsprogramma plus € 11,3 miljoen tijdvak 2023 – 2026, € 11,8 miljoen tijdvak 2027 – 2030, € 9,9 miljoen tijdvak 2031 – 2034.
- Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) worden conform uitgevoerd. Investeringsprogramma en vervolgens vanaf 2022 € 1,5 miljoen per jaar voor rioolinvesteringen.
- Vanaf 2022 € 500.000 investeringen per jaar i.v.m. verkeer en vervoer
- Vanaf 2022 € 157.000 per jaar voor investeringen openbaar groen
- Voor overige investeringen is vanaf 2022 € 0,57 miljoen per jaar opgenomen
- De jaarlijkse 'vrije kasstroom' is € 1,5 miljoen (bij dat investeringsniveau daalt of stijgt de schuld niet)

- De vrije kasstroom wordt geleidelijk minder doordat extra rentelasten na 2021 oplopen tot € 1,38 miljoen extra op jaarbasis (bovenop bestaande rentelasten)

Naast genoemde investeringen zou het afstoten van activa t/m 2035 op basis van onderstaande uitgangspunten ongeveer € 21,5 miljoen opleveren t/m 2035 (rode lijn):

- Geleidelijk verkopen gemeentelijk woningbezit levert € 6 miljoen op t/m 2035
- Verkoop aandelen Eneco levert € 10 miljoen op in 2020
- Verkoop overig onroerend goed levert € 1,5 miljoen op (opgenomen in 2025)

De conclusie is dat wat beide scenario's betreft maatregelen noodzakelijk zijn om het schuldniveau beheersbaar te houden en te voldoen aan de normen van de gemeenteraad. Overigens zijn 'overige investeringen' zoals bv. het verduurzamen van overig gemeentelijk onroerend goed niet in de cijfers opgenomen.

## Ontwikkeling schuldniveau 2019 – 2022

Hieronder wordt nader ingezoomd op de periode 2019 – 2022 om de besluitvorming over dit tijdvak te ondersteunen. De veronderstellingen bij de scenario's zijn hetzelfde als voorgaande paragraaf. Het lukt alleen om èn de investeringen te doen èn de schuld onder de € 40 miljoen te houden indien de aandelen Eneco uiterlijk 2020 verkocht kunnen worden conform het geschetste scenario. Er moet dus circa € 800.000 aan structurele baten/lasten worden omgebogen om de begroting sluitend te maken.

	<i>bedragen x 1.000</i>	2019	2020	2021	2022
Indicatief schuldniveau a.g.v. investeringen	€ 38.613	€ 42.892	€ 43.865	€ 44.522	
Indicatief schuldniveau na investeringen en afstoten activa	€ 38.263	€ 28.192	€ 28.815	€ 29.122	
Saldo exploitatiebegroting MJP na correctie incidentele baten en lasten	-€ 776	-€ 659	-€ 809	-€ 863	

## Relatie schuldniveau met normen raad en landelijke normen

### *Relatie schuldniveau met normen raad.*

Wat betreft absolute schuld omvang heeft de raad een norm vastgesteld van maximaal € 40 miljoen en bij voorkeur niet hoger dan € 20 miljoen. Uit beide scenario's komt naar voren dat om deze normen te halen maatregelen noodzakelijk zijn.

Verder heeft de raad als norm gesteld dat de netto schuldquote lager moet blijven dan 90%. Bij dit kengetal wordt de hoogte van de schuld gerelateerd aan de jaarlijkse baten die de gemeente ontvangt. Bij een schuldquote van 90% bedraagt de schuld ongeveer € 45 miljoen. Dit niveau zou volgens de scenario's van voorgaande paragraaf in 2023 worden bereikt zonder verkoop van activa (blauwe lijn) en in 2028 met verkoop activa (rode lijn).

Ook wat betreft eigen vermogen versus vreemd vermogen heeft de gemeenteraad een norm gesteld (solvabiliteitsratio). De norm die de raad heeft gesteld is een ratio hoger dan 50%. Volgens de begroting 2018 is dit kengetal 37,62% en in beide scenario's wordt dit kengetal veel slechter.



### *Relatie schuldniveau met landelijke normen.*

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om de begroting reëel en duurzaam te laten sluiten, gemeenteraad en provincie zien hierop toe. Zolang de kapitaallasten voor afschrijvingen en rente gedekt kunnen worden door structurele baten is er strikt genomen weinig aan de hand. De kapitaallasten verdringen echter wel andere lasten zodat het steeds moeilijker zal worden de begroting te laten sluiten (zie ook de volgende paragraaf over de relatie van het schuldniveau met de exploitatie).

Er zijn echter wel toenemende zorgen over de houdbaarheid van schulden, zowel Europees, nationaal als lokaal. De wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF) is in 2013 ingevoerd waarin gemeenten worden opgeroepen om te sturen op een houdbaar schuldniveau. Het advies aan gemeenten is om niet zozeer te letten op over/onderschrijding van hun individuele EMU-referentiewaarde (zie bijlage 3 voor een uitleg hiervan) maar wel op de ontwikkeling van de hoogte van de gemeenteschuld. Er zijn geen wettelijke normen en sancties vastgelegd. De provincie toetst de gemeentebegroting ook op de ontwikkeling van het schuldniveau. Een schuldquote hoger dan 130% beoordeelt de provincie als risicovol. Daar hoort voor Bloemendaal een schuld bij van ongeveer € 65 miljoen. Zonder verkoop van activa loopt in de geschetste scenario's het schuldniveau op tot € 85 miljoen in 2035 en met verkoop activa tot € 65 miljoen in 2035.

## Relatie schuldniveau met begrotingsevenwicht/exploitatie

### *Investerings brengen kapitaallasten met zich mee*

Indien de eigen financieringsmiddelen van de gemeente onvoldoende zijn, dan wordt geleend op de kapitaalmarkt, doorgaans de BNG. De kapitaallasten voor investeringen moeten gedekt worden in de exploitatie, en zetten zo het begrotingsevenwicht onder druk. Mocht de rente op gaan lopen, dan moet bij (her)financiering tegen een hogere rente worden geleend, waardoor de exploitatie verder wordt belast.

Uit indicatieve berekeningen blijkt dat de kapitaallasten a.g.v. de investeringen (met name het IHP en rioolinvesteringen) in 2026 € 1 miljoen hoger dan in 2018 zouden uitvallen en in 2031 € 2 miljoen. Deze kapitaallasten moeten in de exploitatiebegroting gedekt worden, ongeacht in hoeverre het lukt om activa af te stoten. Volgens de financiële regelgeving dienen afschrijving en rente immers te worden doorberekend aan de exploitatie.

*Tekorten in de exploitatiebegroting 2018 – 2021 agv afschaffing precario op netwerken vanaf 2022*  
Onderstaande tabel geeft de aangepaste stand van de meerjarenbegroting 2018-2021 weer na verwerking van het vastgestelde gemeentelijk rioleringsplan en de motie om de rioolinvesteringen te korten met 11%. Vanaf 2019 sluit de exploitatie negatief. Ongeveer € 750.000 precariobaten op netwerken tellen niet meer mee voor het structurele begrotingsevenwicht omdat baten van minder dan vier jaar niet mee mogen worden geteld vanwege begrotingsvoorschriften. In de periode 2019 – 2021 zijn dit dus incidentele baten, vervolgens vervallen deze precariobaten.

- = nadeel

+ = voordeel

<b>MEERJARENBEGROTING 2018 - 2021 x € 1.000</b>		<b>2018</b>	<b>2019</b>	<b>2020</b>	<b>2021</b>
1	Stand meerjarenbegroting in PRIMAIRE begroting 2017	292	293	568	568
	Reeds genomen raadsbesluiten na begrotingsvaststelling	-89	-89	-89	-89
a	Voorjaarsnota 2017	190	163	172	172
b	Mutaties meerjarenbegroting 2018-2021 (saldo lasten en baten)	-247	-17	-457	-608
2	BIJGESTELDE STAND meerjarenbegroting 2018-2021 inclusief mutaties	146	350	194	43
	Gevolgen septembercirculaire 2017	128	79	61	49
	<b>Gevolgen uitvoering amendement Gemeentelijk Rioleringsplan</b>	<b>65</b>	<b>-2</b>	<b>9</b>	<b>2</b>
	BIJGESTELDE STAND meerjarenbegroting 2018-2021 inclusief mutaties + septembercirculaire 2017 + amendement GRP	<b>339</b>	<b>427</b>	<b>264</b>	<b>94</b>
c	Nieuwe voorstellen	-883	-447	-331	-163
3	BIJGESTELDE STAND meerjarenbegroting 2018-2021 inclusief nieuwe voorstellen	<b>-543</b>	<b>-20</b>	<b>-67</b>	<b>-70</b>
	Eliminatie opgenomen incidentele lasten en baten	814	-456	-592	-739
	Saldo materieel na correctie incidentele lasten en baten	<b>271</b>	<b>-476</b>	<b>-659</b>	<b>-809</b>

Mochten de thans bekende investeringen worden uitgevoerd, dan zou, zonder bijsturing, het tekort in de exploitatie a.g.v. kapitaallasten voor investeringen indicatief oplopen tot € 1,5 miljoen in 2025 en € 2,3 miljoen in 2030. Hierbij wordt wat betreft de rioolexploitatie er overigens van uitgegaan dat deze investeringen worden gedekt in de rioolexploitatie (de kostendekkend moet dus omhoog naar maximaal 100%). Als de rente hoger zou worden dan de 3% waarmee is gerekend, zou dit exploitatietekort hoger worden. De financiële regelgeving staat een tekort (na correctie van incidentele lasten en baten) niet toe, dus zijn keuzes onvermijdelijk.

## Inzicht in eigen Vermogen en soft controls

### *Nota Reserves en Voorzieningen*

Een van pijlers uit de nota Bloemendaal financieel duurzaam houdbaar was het actualiseren van de nota reserves en voorzieningen van de gemeente en de beheerplannen actualiseren. Inmiddels is de nota Reserves en Voorzieningen opgesteld en deze is vastgesteld door de gemeenteraad op 26 januari 2017. De beheerplannen zijn geactualiseerd, met als belangrijkste het Gemeentelijk Rioleringsplan dat door de gemeenteraad is vastgesteld op 28 september 2017.

Met de Nota Reserves en Voorzieningen worden 7 reserves en 2 voorzieningen opgeheven. Hiermee is een bedrag van ongeveer € 139.000 vrijgevallen. De leden van de auditcommissie hebben inzicht gekregen in de stille reserves van de gemeente.

### *Soft controls en budgetdiscipline*

Formele beheersmaatregelen en –systemen zijn aan te merken als hard controls, soft controls proberen het gedrag te beïnvloeden. Dimensies van soft controls zijn bijvoorbeeld voorbeeldgedrag, betrokkenheid en transparantie. Ook hier is het nodige gebeurd. In het najaar 2017 is een modern HRM-beleid vastgesteld waarin wordt ingezet op gemotiveerde, wendbare en goed opgeleide medewerkers. In afwachting van een nadere samenwerking met de gemeente Heemstede is de budgetregeling nog niet geactualiseerd, wel is de mandaatregeling aangepast. Wat betreft de besteding van overgehevelde middelen, hierover wordt het college volgens plan tweemaal per jaar geïnformeerd.

## Conclusies

1. De acties/aanbevelingen uit de nota Bloemendaal duurzaam financieel houdbaar zijn grotendeels uitgevoerd;
2. Verkoop van gemeentelijke activa is in de periode tot 2035 naar verwachting onvoldoende om schuldniveau en exploitatiebegroting binnen aanvaardbare normen te houden indien investeringsambities zoals IHP en rioolinvesteringen worden uitgevoerd;
3. Het schuldniveau en exploitatiebegroting zijn eind 2017 binnen aanvaardbare normen, maar besluitvorming over substantiële investeringsambities is uitgesteld naar de volgende college- en raadsperiode;
4. Zonder maatregelen/keuzes dreigt het schuldniveau buiten de normen van de gemeenteraad te komen;
5. Een hoog investeringsniveau zet (a.g.v. oplopende kapitaallasten) ook een sluitende/reële exploitatiebegroting onder druk. Gemeenteraad en provincie zien toe op een sluitende begroting, dus ook hier dienen in de komende college/raadsperioden keuzes gemaakt te worden.

## Mogelijkheden om bij te sturen door het bestuur

Hieronder worden mogelijkheden genoemd om bij te sturen, een mix van maatregelen is ook mogelijk.

*Hoe kan het schuldniveau beheersbaar blijven (financieringsopgave)?*

Verkoop van activa zoals onroerend goed en aandelen Eneco en met de opbrengsten investeringen financieren dan wel storten in een reserve schuldpositie.

Verhoging van de 'vrije kasstroom' die gebruikt kan worden voor de financieringsopgave:

- a) Verhoging van belastingen en heffingen (maximaal kostendekkend) en deels storten in een reserve schuldpositie.
- b) Verlagen van de lasten om zo de ruimte in de exploitatie te vergroten

Voor investeringen alternatieve financiering buiten de balans van de gemeente zoeken.

*Hoe kan voorkomen worden dat a.g.v. kapitaallasten de begroting van baten en lasten niet meer in evenwicht is (exploitatieopgave)?*

- a) Temporisatie of schrappen van investeringen - > minder kapitaallasten;
- b) b1. Verhoging van belastingen  
b2. Verhoging van heffingen voor afval- en rioolexploitatie tot maximaal kostendekkend niveau  
-> meer baten zijn beschikbaar om kapitaallasten te dekken;
- c) Structureel verlagen van andere exploitatielasten om zo ruimte te maken voor kapitaallasten;

In bijlage 2 is informatie te vinden over het genereren van extra baten ten opzicht van de begroting 2018.

*Een begrotingsanalyse kan de besluitvorming ondersteunen*

Om de besluitvorming te ondersteunen wordt een begrotingsanalyse gemaakt waarin de gemeente Bloemendaal wat betreft baten en lasten wordt vergeleken met andere gemeenten. In 2009 is ook een dergelijke analyse gemaakt. Vanaf 2010 zijn reeds diverse onderzoeken naar ombuigingsmogelijkheden gedaan en is veel hiervan inmiddels uitgevoerd. Voor een volgende fase van ombuigingen is een takendiscussie aan de orde. Wat voor gemeente wil Bloemendaal zijn en wat hebben de inwoners daar voor over?

## Bijlagen / bronnen

### Bijlage 1: Uitkomsten diverse onderzoeken/rapportages

Uitkomsten onderzoeken afstoten gemeentelijke activa en Integraal Huisvestingsplan Onderwijs

*Afstoten gemeentelijk woningbezit: collegevoorstel 2017013242*

Het in eigendom en beheer hebben van woningen is geen kerntaak van de gemeente. Het beleid is om woningen te verkopen bij het vrijvallen van huur om zo een hogere prijs bij verkoop te realiseren. Onderzocht is of het woningbezit versneld afgestoten kan worden. Uit het onderzoek blijkt dat dit mogelijk is, maar dat de opbrengst in verhuurde staat ongeveer € 6,8 miljoen is, en in onverhuurde staat ongeveer € 12 miljoen. Er is nog geen besluit genomen, maar in deze rapportage is het uitgangspunt dat het beleid wordt gecontinueerd om het gemeentelijk woningbezit geleidelijk te verkopen en dat dit t/m 2035 € 6 miljoen oplevert.

*Onderzoek afstoten overig onroerend goed: rapportage 2017017834*

De portefeuille overig gemeentelijk vastgoed is divers aan samenstelling, locaties voor kinderopvang, cultuur en sport, weilanden, maar ook locaties aan de Zeeweg ten behoeve van horeca en recreatie die in erfpacht zijn uitgeven. Uit het onderzoek komt naar voren dat een eigendomssituatie vaak geen voorwaarde is. Het daadwerkelijk afstoten van deze locaties is echter niet gemakkelijk. Sommige locaties dienen geherhuisvest te worden, zijn ingebed in de Bloemendaalse samenleving, bieden nauwelijks mogelijkheden voor herontwikkeling of zijn in erfpacht uitgeven wat afstoten bemoeilijkt. De gemeente dient al deze belangen tegen elkaar af te wegen en iedere opgave is maatwerk. Daarom wordt in deze rapportage uitgegaan van een opbrengst van slechts € 1,5 miljoen in 2025.

*Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP): raadsvoorstel 2017023993*

In 2017 is het IHP opgesteld om integrale besluitvorming over onderwijshuisvesting te ondersteunen. In deze rapportage wordt ervan uitgegaan dat onderstaande investeringen uit het IHP worden gedaan om zo de consequenties hiervan door te kunnen rekenen. Het is aan het bestuur om te besluiten in hoeverre deze investeringen daadwerkelijk worden uitgevoerd.

#### **Investeringsplan Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) 2019 t/m 2034**

*bedragen x 1.000*

Investeringsplan in tijdvakken van vier jaar

	2020	2024	2028	2032	<i>totaal</i>
Basiskosten	€ 7.268	€ 9.374	€ 9.243	€ 3.744	€ 29.629
kosten verduurzaming	€ 908	€ 1.172	€ 1.407	€ 4.113	€ 7.600
extra kosten	€ 3.746	€ 634	€ 1.050	€ 1.810	€ 7.240
extra kosten verduurzaming	€ 468	€ 79	€ 131	€ 226	€ 904
TOTAAL planperiode 2019 - 20134	€ 12.390	€ 11.259	€ 11.831	€ 9.893	€ 45.373

## Bijlage 2: Genereren extra baten

Hieronder wordt de ruimte berekend voor verhoging van heffingen en OZB. Verhoging van OZB tarieven is overigens niet aan een maximumtarief gebonden.

<b>Rioolheffing</b>	kosten 2018	€ 3.232.908		
	baten 2018	€ 2.705.384	84%	kostendekking
		€ 527.524 ruimte voor verhoging		
<b>Afvalstoffenheffing</b>	Kostendekking van 100% is voor 2018 niet haalbaar. Dat als gevolg van een door de gemeenteraad in december 2017 aangenomen amendement om de baten te verlagen. Daarop zijn de geraamde lasten verlaagd, maar is niet concreet gemaakt hoe dit in te vullen.			
			Eigenaar	Gebruiker
<b>OZB</b>	<u>Woningen</u>	<u>Niet-woningen</u>	<u>Niet-woningen</u>	
Tarieven 2018 Bloemendaal	0,1054	0,2913	0,1957	
Rekentarieven 2018 (gemiddelde Nederland)	0,1054	0,1562	0,1259	
Verhoging tarieven met:				
1% verhoging tarief 2018	0,1065	0,2942	0,1977	
5% verhoging tarief 2018	0,1107	0,3059	0,2055	
10 % verhoging tarief 2018	0,1159	0,3204	0,2153	
20 % verhoging tarief 2018	0,1265	0,3496	0,2348	
meeropbrengst is:				totaal:
1% verhoging tarief	€ 65.000	€ 9.642	€ 5.573	€ 80.215
5% verhoging tarief	€ 325.000	€ 48.210	€ 27.866	€ 401.076
10 % verhoging tarief	€ 650.000	€ 96.419	€ 55.732	€ 802.151
20 % verhoging tarief	€ 1.300.000	€ 192.839	€ 111.464	€ 1.604.303

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat het tarief OZB woningen 2018 in Bloemendaal gelijk is aan het Nederlands gemiddelde. Het tarief Eigenaar- en gebruiker niet-woningen ligt wel hoger. De korting gemeentefonds OZB-verdiencapaciteit wordt afgerekend op basis van het gemiddeld landelijk OZB-tarief, dus Bloemendaal houdt dus alleen geld over aan OZB-niet woningen. Als bijvoorbeeld de tarieven 2018 van de gemeente Bloemendaal met 10% van het tarief 2018 worden verhoogd de baten ongeveer € 800.000 hoger uitvallen.

### *Areaaluitbreiding leidt niet tot hogere OZB*

Meer OZB-objecten binnen de gemeenten leidt niet tot een hogere OZB-opbrengst voor de gemeente omdat de meeropbrengsten worden afgeroomd door een hogere korting door het Rijk op de Algemene Uitkering aan de gemeente. Verder worden tarieven afgeleid van de totale OZB die de gemeente in een begrotingsjaar wil binnen leiden en zijn de aanwezige OZB-objecten één van de variabelen waarmee wordt gerekend om de beoogde onroerende zaakbelasting binnen te halen.

## Bijlage 3: Uitleg begrippen / termen

### Kengetallen financiële positie

Onderstaand is te vinden hoe de kengetallen geïnterpreteerd dienen te worden. De genoemde classificatie om de kengetallen te duiden zijn de signaleringswaarden die de provincie Noord-Holland gebruikt voor de beoordeling van de financiële positie van gemeenten.

De provincie gebruikt een indeling in drie risicoklassen:

Minst risicovol	= voldoende
Gematigd risicovol	= matig
Meest risicovol	= onvoldoende

#### *Netto schuldquote*

Het kengetal netto schuldquote, ook wel bekend als netto-schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan hoeveel investeringsruimte een gemeente heeft. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing), waardoor de begroting minder flexibel wordt. De netto-schuldquote geeft daarmee een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossing op de exploitatie. In de berekening wordt niet meegenomen waarvoor de schulden zijn aangegaan.

Signaleringswaarden provincie Noord-Holland

Tot 90%	voldoende
90% tot 130%	matig
Hoger dan 130%	onvoldoende

(NB: begroting 2018 = 66,56%)

#### *Solvabiliteitsratio*

De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd, het aandeel eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen (het financiële kengetal solvabiliteitsratio), hoe gezonder de gemeente.

Signaleringswaarden provincie Noord-Holland

Hoger dan 50%	voldoende
20 – 50%	matig
Lager dan 20%	onvoldoende

(NB: begroting 2018 = 37,62%)

#### *Grondexploitatie*

Het financiële kengetal 'grondexploitatie' geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht en bijvoorbeeld de vraag naar woningen veel lager uitvalt dan eerder verwacht.

Signaleringswaarden provincie Noord-Holland

Lager dan 20%	voldoende
20 – 35	matig
Hoger dan 35%	onvoldoende

(NB: begroting 2018 = 0%)

### *Structurele exploitatieruimte*

De structurele exploitatieruimte geeft aan hoe wendbaar een gemeente is. Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is een gemeente in staat om (structurele) tegenvallers op te vangen. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale en uitgedrukt in een percentage.

De berekening is als volgt:

Structurele baten min structurele lasten gedeeld door totale baten voor bestemming

Signaleringswaarden provincie Noord-Holland

Hoger dan 0%	voldoende
= 0%	matig
Lager dan 0%	onvoldoende

(NB: begroting 2018 = 0,51%)

### *Woonlasten/ belastingcapaciteit*

De lokale lasten worden berekend door de totale woonlasten in jaar x te delen door de gemiddelde woonlasten van een gezin in het voorafgaande begrotingsjaar.

Signaleringswaarden provincie Noord-Holland

Lager dan 95%	voldoende
95 – 105%	matig
Hoger dan 105%	onvoldoende

(NB: begroting 2018 = 171,2%)

### **EMU-referentiewaarde**

Het aandeel van de decentrale overheden in het EMU-saldo is macro genormeerd. De Rijksoverheid heeft met het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Unie van Waterschappen (UvW) in januari 2013 afgesproken dat het EMU-saldo van alle decentrale overheden tezamen in 2014 maximaal -0,5 procent van het bruto binnenlands product (bbp) mag bedragen. Het IPO, de VNG en de UvW zijn onderling een verdeling van deze tekortnorm overeengekomen, namelijk -0,32 procent bbp voor de gezamenlijke gemeenten, -0,11 procent bbp voor de gezamenlijke provincies en -0,07 procent bbp voor de gezamenlijke waterschappen.

Om de afzonderlijke provincies en gemeenten een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het ministerie van BZK zoals gebruikelijk en in lijn met het wetsvoorstel Houdbare overheidsfinanciën (Hof) individuele EMU-referentiewaarden. De referentiewaarden zijn in bovenstaand document opgenomen. Een individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente op basis van zijn begrotingstotaal in de gezamenlijke tekortnorm heeft. Deze waarden zijn voornamelijk bedoeld om het eigen EMU-saldo te monitoren en te beheersen. (bron: [www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl) )



## Bijlage 4: Bronnen

Financiële kaders:

Bloemendaal duurzaam financieel houdbaar: raadsbesluit 2016021156 en nota 2016017271

Begroting 2018: zie brief corsa 2017020766 en <https://bloemendaal.begroting-2018.nl/>

Plan van aanpak vervallen precario netwerken 2017016030

### **Raads- en collegevoorstellen afstoten activa:**

Afstoten gemeentelijk woningbezit: 2017013242

Onderzoek afstoten overig onroerend goed: 2017017834

Verkoop aandelen Eneco: 2017017002

### **Investeringsambities:**

Integraal Huisvestingsprogramma Onderwijs: 2017023993

Gemeentelijk Rioleringsplan 2017009058